

Nichita STĂNESCU

Interferențe

Se împlinesc, în 1992, 75 de ani de la moartea lui Titu Maiorescu și, în alt context, 125 de ani de existență a uneia din cele mai prestigioase instituții ale învățământului băcăuan — fostul Gimnaziu Ferdinand, actualul Liceu „G. Bacovia”. Rindurile de mai jos își propun să descopere anumite interferențe între personalitatea marelui om de cultură și câteva crimele din istoria liceului aniversar.

Între 7 aprilie 1874 și 30 ianuarie 1876, Titu Maiorescu funcționează ca ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, în cabinetul conservator al lui Lascăr Catargiu. În această calitate, așa cum rezultă din Discursurile parlamentare și din alte documente, mentorul Junimii încearcă să impună o „direcție nouă” în dezvoltarea învățământului românesc, militând pentru eliminarea unor „forme fără fond” (suprimă, de exemplu, activitatea unor internate de stat ineficiente), insistând, totodată, pentru subvenționarea bisericii și școlilor românești din Brașov, ori pentru restaurarea bisericii episcopale de la Curtea de Argeș. Autorul „Direcției noi” în poezia română acționează, de asemenea, pentru publicarea documentelor Hurmuzachi, cuprinzând date esențiale despre istoria românilor. Din graficul activității sale ministeriale reținem și preocuparea de reorganizare a învățământului rural, în corelație cu posibilitățile de acoperire cu cadre de specialitate, precum și încercarea de a înzestra școlile existente cu cărțile și manualele necesare. Deși scurtă și contradictorie, sub anumite aspecte, asupra cărora nu vom insista aici, perioada în care Titu Maiorescu a fost ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice este, credem, una din cele mai interesante pagini din istoria școlii românești, înainte de Spiru Haret.

Încercând să vedem cum s-a răsfrint în viața gimnaziului din Bacău scurta prezență în fotoliul ministerial a mentorului junimist, am investigat documente școlare aflate în Arhivele Statului din Bacău și am descoperit aici două documente de reală importanță, purtând semnătura originală a ministrului Titu Maiorescu. Primul din ele, așa cum rezultă din Dosarul I/1874, fila 13, este o corespondență oficială purtând semnătura originală a lui Titu Maiorescu, prin care se solicită Gimnaziului de băieți din Bacău să organizeze un concurs la data de 16 decembrie 1874 pentru ocuparea postului de instructor la clasele I și a II-a, la Școala Primară Nr. 2 din Tg. Ocna. Se poate aprecia deci că instituția școlară băcăuană era o unitate de referință în peisajul învățământului românesc și că aceeași opinie favorabilă avea și exigentul ministru despre acest tânăr lăcaș de știință. În scrisoare, se precizează că „juriul” concursului, cerut de art. 369, al. 2 din Legea Instrucțiunii, urma să fie stabilit prin tragere la sorți dintre profesorii gimnaziului din Bacău. În urma tragerii la sorți, juriul avea să fie alcătuit din profesorii Ioan Pandele și Nicolae Corivan. Nicolae Corivan, directorul liceului, va fi desemnat de ministru și ca președinte al juriului. Candidatul, Dimitrie Nicolau, va susține probe scrise și orale la religie, matematică, științe naturale, istorie, limba latină, limba elenă și limba franceză, obținând în final media 7,91. Conform aceleiași Legi a Instrucțiunii, candidatul a depus și jurământ în fața directorului Gimnaziului din Bacău. Reproducem textul acestui jurământ cu convingerea că valoarea lui morală rămâne și astăzi de mare actualitate: „Jur în numele sîntei Cruci că-mi voi îndeplini în conștiință datoriile mele de profesor public, că mă voi supune Constituțiunii țării și voi păzi credința înălțimii Sale Domnitorului. Așa să-mi ajute Dumnezeu!” (Arhivele Statului Bacău, Fondului Liceului „G. Bacovia”, dosar I/1874, fila 32).

Cel de-al doilea document este tot o scrisoare oficială a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, nr. 4282 din 20 mai 1875, prin care se aduce la cunoștință conducerei gimnaziului că Vasile Nănian, profesor de științele naturii la Liceul „Matei Basarab” din București, curs inferior, este „permutat” la Bacău, prin schimb cu profesorul I. Pandele. Scrisoarea poartă, de asemenea, semnătura în original a lui Titu Maiorescu.

Din aceeași perioadă reținem înzestrarea directă, făcută de ministru, a bibliotecii Gimnaziului din Bacău cu două lucrări de maxim interes: Itinerariu în Istria și Vocabular istriano-român, de Ioan Maiorescu (vezi dosar I/1874, fila 6) și încercări critice asupra unor credințe, datini și moravuri ale poporului român, de G. Dem. Teodorescu.

Nu lipsită de interes ni se pare și scrisoarea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice nr. 8565 din 1874, în care se fac următoarele precizări în legătură cu stilul corespondenței școlare cu ministerul, în scopul eliminării „aglomerării de fraze și forme netrebuincioase”: 1. „Stilul să fie pe cât mai scurt, ferindu-vă de fraze complicate și de cuvinte puțin întrebuințate în limba populară română”; 2. Concluziunea o veți face fără vreo formă de etichetă. Cu toate că scrisoarea nu poartă semnătura lui Maiorescu, spiritul maiorescian din Despre scrierea limbii române, Limba română din jurnalele din Austria sau din Betia de cuvinte e ușor de sesizat.

Ioan LAZĂR

Într-un moment în care romanul european e psiholog, intelectualist, experimental și autobiografic, Sadoveanu cultivă un anacronism estetic și de poetică, ostentativ și programat. Autorul Baltagulului face un act de rafinare spirituală a povestirii și a imaginației, plămăind utopii moderne, a CĂRȚII, de pildă, după demonstrația lui Nicolae Manolescu, ori a unei spiritualități străvechi, după opinia lui Alexandru Paleologu, în fond utopia Intellectului și a Artistului dintotdeauna. Cuceritoarea regie fastuoasă a narațiunii (ceremonia povestirii) din romanele sadoveniene, cu stereotipi impecabil jucate, vine dintr-un refuz al reflectării mimetice, care la rîndu-i descinde dintr-o constantă căutare a tipicității și a schemei arhetipale. Nostalgia utopică după o anterioritate aflată pe cale de dispariție, implică în viziunea prozatorului spiritualizat o transcendere în imanență, ce nu mai strînge în Poveste, realul sub forma unei reconstituiri, ci sub aceea esențială, paradigmatică. De acea autorul „Fraților Jderi” cultivă valorile „așezate”, verificate în timp. Toată Opera scriitorului, ce amintește prin ideea repetării temelor în variante de caligrafia personă poartă însemnele „înțelegerii” și oferă o fuziune aproape paradoxală a realismului cu romantismul și simbolismul poetic. Realismul e mai degrabă un produs al tehnicii narative decît al reflectării mimetice, o chestiune de poetică, mai mult decît una de estetică. Așa se explică cum sub pseudorealismul balzacian, melancolia romanticului, meditația Cronicarului și voluptatea rabelaisiană descoperim un romancier „precis ca un picior flamand și inefabil ca un muzician (...) un creator de atmosferă, un analist al sufletelor impenetrabile, al psihologiei puberale și al patologiei senile, un dramaturg în proză încordat, un cunoscător al individului și colectivității, al grupurilor arhaice și al societății moderne, un epic total obiectiv și un introspectiv fin, un înțelegător vorbind în pilde” (Călinescu).

În viziunea acestui scriitor de „tip arhaic, epopeic, mitic și tragic” (P. Geogescu), deficitul de realitate nu poate fi suplinat decît printr-o poetică a imaginarului, ce implică pe rînd quizoticarea și sanchizarea personajului. Scriitura sadoveniană marcată în esență de poetica eminesciană și matricea narativă a Letopisețului și a Basmului, modernizate de Creangă, oferă o imagine sobră și regulă a unei LUMI investigate într-o aură mitologică, noblețe estoterică și sacralitate discretă. Artisticitatea este pentru părintele romanului istoric autohton, cea dintîi condiție a literaturii, iar romanul iese la el, de sub mantaua povestirii rituale. Funcția povestirii este cea din O mie și una de nopți: oprește timpul și creează un spațiu magic, ce se sustrage vieții și morții. Romanele sale, în fond povestiri întinse, răspund ideii de epopee, de istorie trăită, asumată, de timp social și moral complex, deschis. Scriitorul spulberă prin masiva sa construcție de romane, caracterul speculativ al delimitării epopee — roman, revitalizînd imperialismul Povestirii și al Letopisețului (în sensul de a serie „istoria, lucrurile și întâmplările”). În integralitate, roma-

nele celui care era convins că „toate cele de pe lumea asta au nume, glas și semn” (Baltagul) cuprind, după opinia noastră, întreaga tipologie a naratorului (raportat la realitatea transfigurată), sistematizată de Markiewicz în „Conceptele științei literaturii”. Coexistența acestor voci narative creează simfonismul specific romanelor sadoveniene potențat prin corespondențele baulairiene și eminesciene ale descrierilor, aproape omniprezente.

Autorul „Zodiei Cancerului” reabilitează descendența poetică a romanului, fantezia creatoare a artistului, harul lui de a produce irealul. Scriitorul crede în capacitatea poeziei imaginarului, de a actualiza mesajele pierdute ale ISTORIEI, conștient fiind, de drama unei omeniri care și-a pierdut vechile credințe, fără să dobîndească însă altele noi.

Istoria este reconstituită după o logică romantică a actelor (evenimentelor). Adevărul istoric coordonează două serii de acte: știute, memorate, dar și pretins neștiute, în fond inventate. Autorul „Divanului persian” atributează pe urmele lui Eminescu, Novalis, Chateaubriand, Hugo, W. Scott, Dumas că apelul la istorie, fortifică ficțiunea. Adevărul istoric este potențat de ficțiune și adevărul ficțiunii este potențat de istorie. Fabulosul spiritualizat și istoria sînt în arta romanului sadovenian, mijloace de a sfida „oboșeala” imaginativă, modalități de a satisface nevoia de real.

Etapele analizei frazei sau gramatica și armonia... (II)

Continuăm prezentarea algoritmului de analiză a frazei în înfățișarea, în ultima etapă, a unei imagini echilibrate, armonioase a dispunerii propozițiilor subordonate. Cu privirea către acest punct terminus, este util mai întîi un răgaz asupra celorlalte etape, obligatorii, din traseul deschis. Facem observația că ordinea propusă de noi derivă din luarea în considerare a relațiilor sintactice, dominantă dovedindu-se cea de inerență (interdependență), dintre subiect și predicat și apoi a relațiilor de coordonare, de subordonare și, respectiv, de incidență (relația zero). De asemenea, pentru a ilustra valorile sintactice diferite ale verbelor în regim predicativ, ori copulativ, este de urmat principiul „învățării prin contrast”, aplicat cu succes de H. Aebli sub bagheta lui J. Piaget. Concretizînd la nivelul limbii române, această strategie constă în utilizarea contextului simultan a două forme, ca în exemplele următoare:

1. Nu-i suficient să ajungi la intrarea facultății pentru ca să ajungi medic.
2. Nu-i suficient să ieși din clădirea facultății pentru ca să ieși medic.
3. Nu-i suficient să-ți faci parafă pentru ca să te faci medic.
4. Goe a rămas în Capitală pentru că... a rămas repetent.
5. Alina înseamnă pe caiet că istoria înseamnă însăși viața noastră.

Este de observat că prima dintre formele gramaticale subliniate în fiecare frază este autonoma semantic, beneficiind de sens (1... să sosești”; 2... „să pleci”; 3... „să-ți confecționezi”; 4... „a staționat”; 5... „notează”), în vreme ce a doua formă ilustrează situațiile predicatului nominal, intrucît verbele a ajunge, a ieși, a se face, a rămîne, a însemna sînt golite de sens, funcți-

onînd ca instrumente gramaticale, ca liant între numele predicative medic, repetent, respectiv, viața și subiectul fiecărei propoziții în care apar aceste combinații.

Schematic, etapele analizei frazei — constituind a doua fază a acestei operații, după lectura atentă a textului (vezi Ateneu, numărul anterior celui de față) — arată astfel: ETAPA I: IDENTIFICAREA PREDICATELOR (concomitent, va fi verificată suficiența lor, pentru depistarea predicatelor nominale, respectiv a subordonatelor predicative)

- A. Predicatele verbale, exprimate prin:
 - a) verbe sau locuțiuni verbale, la modurile personale (predicative): indicativ, imperativ, conjunctiv, condițional-optativ, prezumtiv și la una din diatezele activă (subiectul face acțiunea, este deci subiect activ), reflexivă (subiectul face acțiunea, care se răsfîrte, se reflectă asupra lui) ori pasivă (subiectul suportă acțiunea făcută de altcineva și deci este pasiv; marca absolută este citită alcătuită de către, anunțînd un complement de agent: Cartea este citită de către/ Ion, prepoziție în care grupul de cuvinte este citită alcătuită un predicat verbal, realizat cu verbul auxiliar „a fi”, forma este, iar grupul de (către) Ion formează complementul de agent, confirmare a prezentei diateze pasive)
 - b) adverbe sau locuțiuni adverbiale predicative (firește, desigur, poate, de bună seamă ș.a.), urmate de conjuncția că și anunțînd o subordonată subiectivă;
 - c) interjecții predicative: iată, uite ș.a., urmate de conjuncția că și introducînd o subordonată completivă directă;
 - B. Predicatele nominale, alcătuite din:
 - B. 1. verbe copulative: a deveni**, (cu varian-

tele: a ajunge, a ieși, a se face), a fi*, a părea*, a însemna, a rămîne, a constitui ș.a. (Numărul de asteriscuri indică frecvența situațiilor cînd verbul este copulativ.)

În acest punct al analizei, se verifică suficiența predicatelor. În cazul în care verbul copulativ are alături o întreagă propoziție cu valoare de nume predicativ, vom repera o subordonată predicativă:

„Dora e// cum o știi” echivalent cu „Dora e aceeași”.

B. 2. nume predicative simple ori multiple. Nota bene 1: Uneori predicatul sau o parte a acestuia lipsește, fapt evidentiat de intonația predicativă (marca suprasegmentală):

Sorin a reușit la medicină. Paul, la drept. (Virgula marchiază grafic elipsa predicatului „a reușit”.)

Nota bene 2: Se pot întîlni false predicade, ca în contextele:

A venit nu știu cine la mine, unde partea subliniată este o locuțiune pronominală nehotărîită, echivalentă cu „cineva” și avînd rolul de subiect, sau:

A uitat-o, Doamne ferește, pe matusa sa, unde sintagma subliniată este o locuțiune interjecțională, lipsită de rol sintactic.

(În următoarele numere ale revistei ne vom ocupa de celelalte etape: marcarea subiectelor, a elementelor de relație, stabilirea felului propozițiilor și realizarea schemei grafice.)

Ioan DĂNILA

TEXT PENTRU ANALIZA: „Ceea ce e penibil e că un om ca Ladima poate să scrie unei astfel de femei fără să gîndească nici o clipă că faptul acesta, dacă s-ar afla, l-ar compromite teribil, căci prea era deocheată purtarea ei ca să poată trece neobservată.”

Camil PETRESCU
Pagină realizată de
Inspectoratul Școlar Județean
Bacău